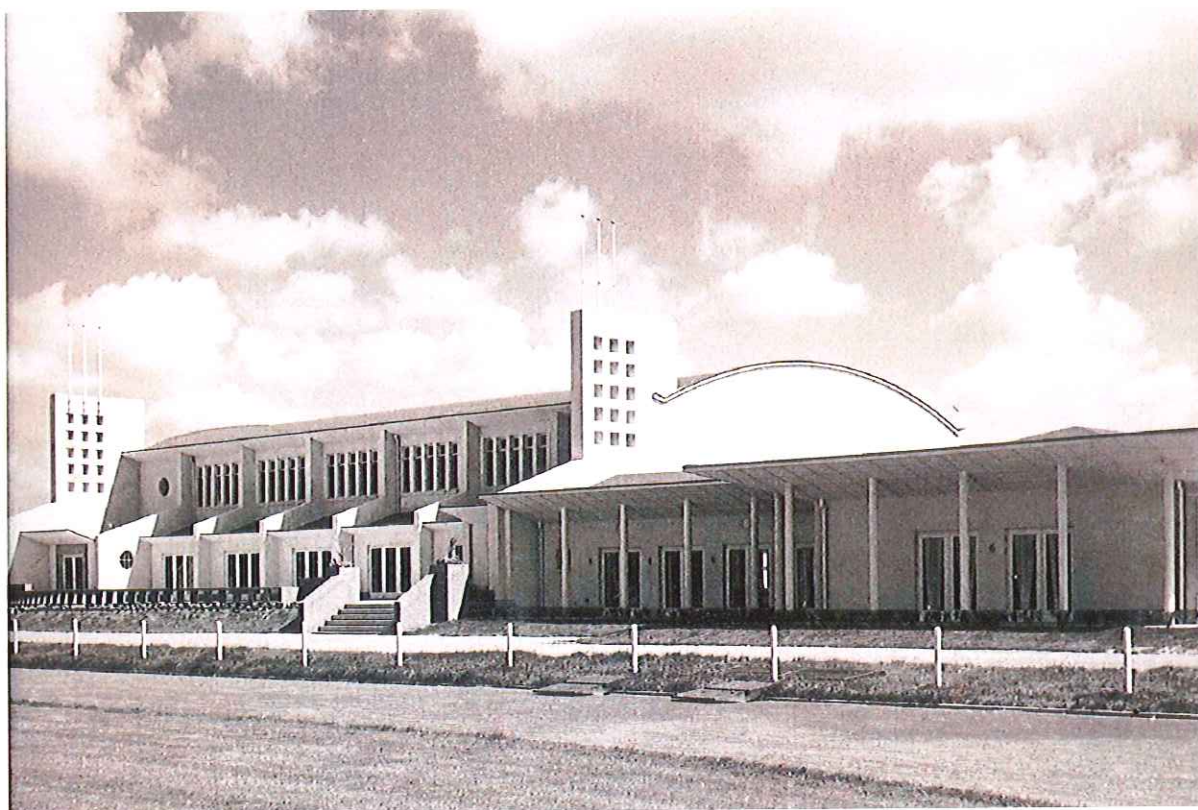

Het voormalige Sportpark “De Vijfsluizen” te Vlaardingen

Cultuurhistorische waardestelling

TAK architecten

Cultuurhistorische waardestelling voor het voormalige sportpark "De Vijfsluizen" te Vlaardingen

Naam: Voormalig sportpark "De Vijfsluizen"
Adres: Mr. L.A. Kesperweg 45
Vlaardingen

Opdrachtgever / eigenaar

Naam: O.V.G. Projecten XXIV BV
Contactpersoon: de heer P. Boswinkel
Adres: Otto Reuchlinweg 1132
3072 MB Rotterdam

Telefoon: 010- 2908777

Adviseur / architect

Naam: TAK architecten

Adres:	Stationsplein 4	Jansbinnensingel 17
	2611 BV Delft	6811 AK Arnhem
Telefoon:	015 - 2125903	026 - 4426750
Fax:	015 - 2125664	026 - 3702460

E-mail: info@takarchi.nl
Website: www.takarchi.nl

Situatie:

1. Inleiding

Sinds enkele jaren is het voormalige Shell sportpark "De Vijfsluizen" te Vlaardingen niet meer als sportaccommodatie in gebruik. Verwerving van het complex door OVG in 2005 leidde tot de ontwikkeling van een stedenbouwkundig plan waarin de bouw van een kantorenpark staat gepland.

Voor OVG was deze ontwikkeling aanleiding om de cultuurhistorische waarde van het complex te laten onderzoeken. TAK architecten is benaderd om dit onderzoek uit te voeren.

Om te komen tot een verantwoorde rapportage is onderzoek gedaan in verschillende archieven, is literatuuronderzoek verricht en is ter plaatse de situatie in ogenschouw genomen. Een interview met een ter zake kundige van Shell kon niet gerealiseerd worden vanwege de onbereikbaarheid van een deskundige.

Om een helder beeld te krijgen van het geheel zal eerst een schets worden gegeven van het oorspronkelijke complex en zullen aansluitend aan dit beeld de veranderingen worden aangegeven die hebben geleid tot de huidige situatie. Een en ander is met tekeningen en foto's aangevuld om het beeld van zowel de oorspronkelijke als de huidige situatie zo duidelijk mogelijk over te brengen.

Als bijlage zijn plattegronden, geveltekeningen en doorsneden van het hoofdgebouw uit 1952 bijgevoegd. De situatietekening is uit 1965.

Ter verifiëring van de feitelijke onderbouwing is een notenapparaat aangehouden met verwijzing naar de herkomst van de informatie en is een literatuurlijst opgenomen m.b.t. de geraadpleegde literatuur.

De bevindingen uit het onderzoek zijn, conform opdracht, in de navolgende hoofdstukken vastgelegd:

2 Beknopte geschiedenis van ontstaan en gebruik van het complex

3 Beschrijving van het complex

3.1 De parkaanleg

3.2 Het hoofdgebouw

3.3 De overige bebouwing

4 Beknopte beschrijving van de bouwkundige kwaliteit

5 De cultuurhistorische waarde van het complex

5.1 De architect en zijn ontwerp

5.2 De parkaanleg en zijn ontwerper

5.3 Relatie van het architectonische ontwerp met de overige werken van de architect

5.4 Relatie vergelijkbare architectuur

5.5 Relatie vergelijkbare ensembles

6 Conclusie

7 Literatuur en bronnen

Bijlagen

2. Beknopte geschiedenis van ontstaan en gebruik van het complex

Wanneer begin jaren vijftig van de twintigste eeuw de raffinaderij te Pernis door een niet te stuiten groei steeds verder uitbreidt en tengevolge daarvan ook het personeelsbestand aanzienlijk uitdijt, besluit de N.V. Bataafsche Petroleum Maatschappij Installaties Rotterdam (Pernis) en Vlaardingen (B.P.M.) tot de aanleg van een sportcomplex. Eenvoudig voorgesteld bestond de alliantie tussen Shell en BPM uit een levering van producten door BPM waar Shell Nederland N.V. in Den Haag zorgde voor de verkoop ervan in het binnenland.¹ De bouw van het sportpark viel samen met hun vijftigjarige samenwerking en heeft tevens te maken met het sociale beleid en het reeds bestaande actieve verenigingsleven van de werknemers dat zich uitte in de Rotterdamse Ontspannings Vereniging Shell (ROVS).

De locatie waar het complex ontwikkeld ging worden, was eigendom van het Havenbedrijf Vlaardingen Oost. Het driehoekige terrein lag ingesloten tussen de spoorlijn Hoek van Holland – Rotterdam in het noorden, nog geen A4 in het oosten en de Schiedamsedijk in het zuidwesten. Het terrein is met havenslib uit Rotterdam opgespoten.

Eind juli 1952 werd bouwvergunning verleend voor de bouw van een clubhuis, sporthal en een zwembad met bijgebouwen op een terrein gelegen in de Babberspolder nabij de Schiedamsedijk.

Het terrein zelf is dan al aardig ingevuld. Bomen zijn aangeplant, voetbalveld en hockeyveld aangelegd en ook de tennisbanen en de sintelbaan zijn klaar. Het volleybalveld vraagt nog aandacht en hoewel de grond voor het zwembad is uitgegraven moet de eigenlijke bouw van het bad nog beginnen. Voor de kinderen is een zandbak gevuld. In de vijvers zijn siervissen en in de ringvaart duizend karpers uitgezet. Over de waterpartijen liggen rustieke bruggetjes en de wandelpaden zijn nagenoeg gereed.² En in juni 1951 vermeldt het Pernis Nieuws: Het sportpark zal tot onze vreugde niet door ijzeren, aan fabrieken herinnerende hekken worden afgezet, doch door water, waarin 's zomers de kano's kunnen varen en dat, als er ijs is, 's winters de schaatsenrijders zal noden tot een zwerige rit'.³

In het personeelsblad Pernis Nieuws dat maandelijks verscheen, is tot tweemaal toe een oproep gedaan om een naam voor het park te bedenken. De uiteindelijke naam 'De Vijfsluizen' is gerelateerd aan de vijf sluizen die op de plaats van het sportcomplex hun afwatering hebben gehad, namelijk die van de ambachten Vrijenban, Hof van Delft, Berkel, Kethel en Pijnacker.

Op 21 augustus 1952 wordt de eerste paal geslagen. Om een stevige basis te geven aan de sporthal zullen nog 58 betonnen palen met een lengte van 21,5 m de grond in worden geheid. Een jaar later op 22 augustus 1953 zal het complex geopend worden.

Het twaalf hectaren grote complex biedt dan accommodatie aan 21 afdelingen van de ROVS. Deze dan 3000 leden tellende vereniging was tot 1998 uitsluitend toegankelijk voor personeel van Shell. Hierna werd het een open vereniging.

De sport- en ontspanningsaccommodatie bestaat uit een hoofdgebouw met twee zijvleugels.

Het gebouw is sinds haar ontstaan enkele malen uitgebreid. Al in 1960 vond de eerste verbouwing plaats. De beide zijvleugels werden toen vergroot. In 1978 en 1987 hebben verbouwingen plaatsgevonden wegens bergingsbehoefte, in 1992 waren het de recreatieactiviteiten die om uitbreiding vroegen.

Twee jaar later, in 1994, verwoeste een brand het interieur van het clubgebouw.

Bij de toegang van het terrein aan de Mr. M.L.Kesperweg is op de plaats van een voormalig hockeyveld een parkeerplaats aangelegd.

Vanwege uitbreiding aan het wegennet buiten het terrein en wellicht ook om andere redenen zijn een aantal gebouwen gesloopt (o.a. de beheerderswoning bij de toegang aan de Schiedamsedijk) en is enig terrein verloren gegaan.

Vanaf de beginjaren van het nieuwe millennium zijn pogingen ondernomen om het complex op een monumentenlijst te plaatsen. Deze pogingen hebben echter nog niet tot realisatie geleid. Het complex "De Vijfsluizen" is wel in een preselectie van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg opgenomen. Aanwijzing van "De Vijfsluizen" tot Rijksmonument is nog niet geconcretiseerd omdat het opnemen van objecten uit de wederopbouw nog in een voorbereidend stadium verkeert. Wel staat het complex hoog op de nominatie.

¹ Olie nr.7. juli 1952, p.182-185

² diverse nr.'s van Pernis Nieuws, 1952.

³ "Pernis Nieuws nr.9 juni 1951 p.7.

Opneming tot gemeentelijk monument bleef om drie redenen achterwege:

- het budget voor de onderhoudsbijdrage van € 4.000,- zou onvoldoende zijn voor het onderhoudsgevoelig complex.
- het sportpark zou geen uitzonderlijke architectonische kwaliteit bezitten.
- om toekomstige ontwikkelingen in dit gebied niet te frustreren. Een monument zou niet passen in het nieuwe bestemmingsplan waar een kantorengedebiet ontwikkeld zou kunnen worden. Ook zouden volgens enkele commissieleden bij het verlenen van een monumentenstatus aan het gebouw de eigenaren met een onevenredig grote kostenlast worden opgezeald.⁴

Het complex "De Vijfsluizen" is opgenomen in het Docomomo register⁵ als zijnde een belangrijk sportcomplex uit de periode van de wederopbouw. Voornamelijk vanwege het sociale aspect; gebouwd door Shell voor z'n werknemers.

⁴ Dit volgens een krantenbericht d.d. 30 januari 2003 in een artikel van Peter de Jong. (krant onbekend)

⁵ Docomomo Nederland is een werkgroep van de internationale organisatie voor het "Documenteren en conserveren van gebouwen en stedenbouwkundige en landschappelijke ensembles van de Modern Movement (Moderne Beweging). Doel is om gebouwen, stedenbouw en landschappen die van belang zijn voor de periode van het Nieuwe Bouwen en de Wederopbouw te beschermen en kennis daarover over uit te dragen.

3. Beschrijving van het complex in ruimtelijke zin

Op de revisietekening van het Sportpark ROVS te Vlaardingen-oost staan de gerealiseerde onderdelen van het park genoemd en getekend.⁶ Het betreft 17 objecten respectievelijk terreinen:

- 1 opzichterswoning
- 2 parkeerterrein
- 3 rijwielstalling
- 4 basketbalveld
- 5 tennisbanen
- 6 oefenkooi
- 7 2de voetbalveld
- 8 kinderbad
- 9 kinderspeelplaats
- 10 botenhuis
- 11 zwembad
- 12 sporthal
- 13 clubgebouw
- 14 visvijver
- 15 sintelbaan
- 16 hockeyveld
- 17 1ste voetbalveld

Het park met z'n vijvers en waterpartijen is ontworpen door de heer D.J. van der Weyden. Verantwoordelijk voor het ontwerp van de gebouwen is S. van Riet.

3.1 De parkaanleg

Het terrein waarop het sportcomplex is gelegen, is driehoekig van vorm en ligt ingeklemd tussen wegen en spoorbaan. Bij de aanleg in 1952 is in het ontwerp duidelijk rekening gehouden met de bestaande ondergrond. Door in de drassige polder veel waterpartijen te creëren is van de nood een deugd gemaakt. Waterpartijen waaronder een visvijver en singels voor de kanovaart zorgden samen met de aanleg van kronkelde paden voor een romantische aanblik. Gebogen houten bruggetjes over de waterpartijen en niveauverschillen versterkte dit beeld. Een royale aanplant van bomen en heesters moet al na enkele jaren een aangenaam beeld opgeleverd hebben.

Centraal op het terrein staat het hoofdgebouw. Aan de voorzijde hiervan ligt prominent het 1ste voetbalveld met er omheen de sintelbaan die bestond uit 6 banen. De baan had een lengte van 400 en een breedte van 7,5 m. Aan de achterzijde van het gebouw ligt het zwembad. Aangrenzend aan het zwembad, maar ervan gescheiden door een rij kastanjabomen, het 2de voetbalveld. Ten noorden hiervan het kinderbad met speelveld en in de noordpunt van het terrein de tennisbanen met de oefenkooi. Het hockeyveld richt zich vanaf het zwembad naar de ingang van het terrein en wordt aan haar noordoostzijde geflankeerd door het basketbalveld. Bij de, aan de zuidzijde van het terrein gelegen, entree verrijst de opzichterswoning waar behalve een parkeerplaats voor auto's ook een fietsenstalling is ontworpen. Het botenhuis staat op een eilandje aan de ringvaart aan de oostzijde van het terrein niet ver van het kinderspeelveld.

⁶ De staat van de revisietekening is zodanig dat de datum niet leesbaar is. Gezien de plattegrond van het hoofdgebouw moet deze echter van voor de eerste verbouwing van 1960 zijn. Ook de vermelding van de verschillende onderdelen is door beschadiging net volledig leesbaar. Vergelijking met een kabel- en terreintekening uit 1952 leverde echter het complete beeld.

In 1956 is nog een tennishuisje gebouwd dat later is vervangen door een nieuw onderkomen en in 1976 een toiletgebouw. Inmiddels hebben een aantal van de begin jaren vijftig aangelegde velden plaats moeten maken voor andere accommodatie. Het hockeyveld werd parkeerplaats, de woning bij de entree is gesloopt. Ook fietsenstalling en botenhuis zijn verdwenen.

De nog bestaande velden, de sintelbaan, de vijvers, ringvaart, paden en bruggetjes worden minimaal onderhouden en zijn door overwoekering nog maar nauwelijks zichtbaar.

3.2 Het hoofdgebouw

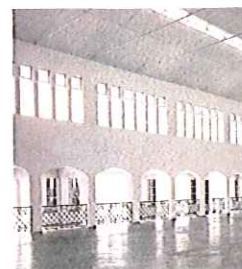
In het centrum van het terrein ligt het hoofdgebouw dat wanneer het in 1953 opgeleverd is, bestaat uit een centrale bouwmassa met aan weerszijden een zijvleugel in de vorm van een ongelijke T. Het centrale bouwdeel wordt nagenoeg geheel ingenomen door de sporthal, de zijvleugels herbergen het clubgebouw (de noordelijke vleugel voornamelijk kleedkamers, de zuidelijke restaurant en keuken). De drie bouwdelen hebben een duidelijke hiërarchie. Het middendeel dat hoger ligt dan de zijvleugels bestaat weliswaar uit één laag maar heeft een hoogte die bijna het dubbele bedraagt van de eveneens uit één laag bestaande zijvleugels.

Het gebouw is oost west georiënteerd. De voorgevel aan de westzijde, de achtergevel naar het oosten gericht (zwembadzijde).

Het middendeel is opgebouwd vanaf een rechthoekige plattegrond en heeft zeven traveen. Het schaaldak met geknikte dakranden wordt gedragen door zes betonnen kolommen. De eindgevels zijn in baksteen uitgevoerd. Brede, hoge schoorstenen die tevens vlaggendragers zijn, maken onderdeel uit van deze gevels. De schoorstenen, nodig voor de verwarming van het zwembad, waren aanvankelijk beide voorzien van vijftien vierkante openingen, momenteel heeft elk er nog maar negen.

De gepleisterde gevels zijn opgebouwd uit baksteen. De galerij sluit met gemetselde bogen, die aan luchtbogen doen denken en over het dak lopen, aan op de kolommen van de sporthal. De buitenste bogen die verder naar voren doorsteken, vormen daarmee de afscheiding met de entrees. Doordat het middendeel van het gebouw hoger is gelegen dan de zijvleugels leiden twee bescheiden trappen (bestaande uit zes treden) naar de links en rechts gelegen ingangen in de buitenste traveeën. Beide toegangen zijn gelijkwaardig ontworpen met een schuin oplopende luifel. Een terras vóór de galerij langs, zorgt voor een verbinding tussen de beide trappen. De vóór de sporthal liggende lage galerij doorbreekt de verticaliteit van de voorgevel. Slechts gescheiden door hekwerken stond ze in open verbinding met de grote hoge hal die imponeerde door haar lengte (35m), breedte (18) en hoogte (ruim 8,5 m). De galerij waarvan men goed zicht had op de spelers in de zaal, heeft gemetselde pilasters met boogstelling en prefab kolommen. Vitrinekasten tegen de wanden hebben wellicht heel wat gewonnen prijzen tentoongesteld. De achtergevel van de sporthal is zeer vertikaal geleed door zes kolommen waartussen de 5 raampartijen zijn gevat.

Deze benadrukken de verticaliteit door een onderverdeling met 4 betonnen kolommen. Op beide hoeken wordt de gevel van de hal omvat door een lage smalle aanbouw met een flauw hellend dak. De nagenoeg symmetrische zijvleugels zijn in tegenstelling tot het middendeel op staal gefundeerd. Het aanzicht van de vleugels is zeer horizontaal. De geringere hoogte, de flauw hellende daken en de horizontale raampartijen zijn hiervoor verantwoordelijk. De slanke kolommetjes die de schuin hellende luifels van de galerijen ondersteunen, maken deze indruk niet ongedaan. De zijvleugels die in plattegrond een ongelijke T vormden, springen ten opzichte van het middendeel naar voren. Aan de oostzijde lopen ze verder door naar achteren waardoor tussen sporthal en zijvleugels, door drie zijden omsloten, open ruimten zijn ontstaan. De noordelijke vleugel staat geheel ten dienste van het sportgebeuren. Lange gangen verbinden de entrees met de gebruiksruimten. Kleedkamers voor dames, heren, jongens en meisjes en 20 aparte damescabines en 30 voor heren zijn via deze gangen toegankelijk. Kleding kon aan een balie in beheer worden gegeven. Scheidsrechters hadden evenals de badmeester een kamer ter beschikking. Douches, toiletten, enkele ruimten voor installaties en een E.H.B.O. post namen de rest van de vleugel in beslag.

De zuidvleugel stond ten dienste van de recreatie. Een grote clubzaal, geschikt voor 120 personen, met bar en buffet, biljarttafels en een zitje gaven na (in)spannende sportactiviteiten gelegenheid tot ontspanning. Een vergaderkamer, kantoor voor de beheerder, garderobe, keuken, dienkeuken, provisiekamer en toiletten vulden de overige ruimte van deze vleugel.

Ook buiten was er voldoende gelegenheid om zittend te recreëren. De hele voorzijde van het gebouw was voorzien van terrassen. Luifels aan de zijvleugels, ondersteund door ranke kolommen, zorgden voor een overdekt terras. Betegelde paden leidden van de voorzijde van het clubgebouw naar het zwembad dat van de sporthal gescheiden was door een groot terras.

Het hele gebouw, zowel het middendeel als de zijvleugels, was in oorsprong aan de binnen- en de buitenzijde wit gepleisterd. Momenteel hebben veel muren pasteltinten. Het exterieur heeft een gelige kleur. In het interieur is de galerij met gele en zacht turquoise tinten het meest opvallend van kleur veranderd.

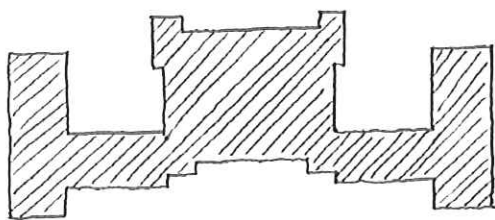
De belangrijkste wijzigingen

De grootste wijzigingen in het hoofdgebouw zijn aangebracht in de zijvleugels. In 1960 zijn beide uitgebreid tot een kruisvormige plattegrond. De naar de oostzijde gerichte poot werd verlengd en de kop van de T kreeg een aanbouw waardoor in plattegrond de vorm van een Latijns kruis ontstond. De uitbreidingen waren vooral bedoeld om meer bergingsruimte te creëren, te voldoen aan de vraag naar meer garderobes en kleedruimten en waar het de recreatievleugel betrof, was een biljartzaal de grote wens. De uitbreidingen zijn door de iets andere detailleringen duidelijk in de architectuur van het gebouw te traceren maar sluiten wel goed aan op het al bestaande bouwwerk. Ruime overstekken verwijzen naar de al bestaande luifels aan het gebouw. Lisenen⁷ in de gevels refereren aan de kolommen onder de luifels en de raampartijen hebben een duidelijke relatie met de aanwezige gevelopeningen.

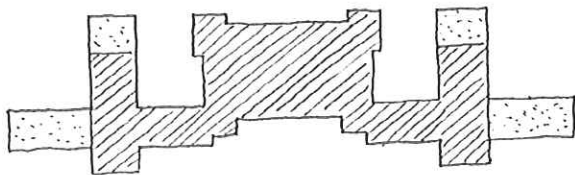
Aanvankelijk was het ook de bedoeling om de zijgevels van de sporthal van een uitbreiding te voorzien, wat een versmalling van de open ruimten tussen sporthal en zijvleugels tot gevolg zou hebben gehad. De revisietekening uit 1961 laten echter zien dat deze toen niet zijn gerealiseerd.

Toch blijft de behoefte aan berging voor sporthal en zwembad bestaan. Ook de uitbreiding voor een biljartzaal staat op het verlanglijstje en in 1985 en 1987 vindt alsnog uitbreiding plaats ten koste van de open ruimten tussen de gebouwdelen.

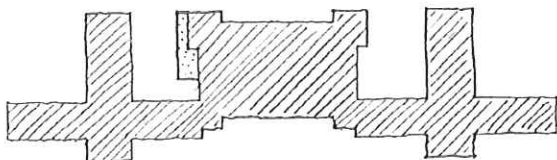
⁷ Een liseen is een licht decoratieve uitmetseling in de vorm van een verticale band.

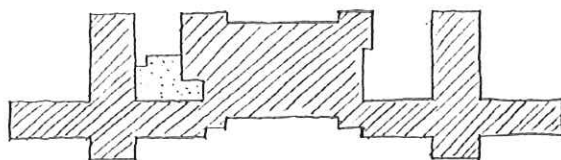
De plattegrond van
het hoofdgebouw zoals
in 1953 gerealiseerd

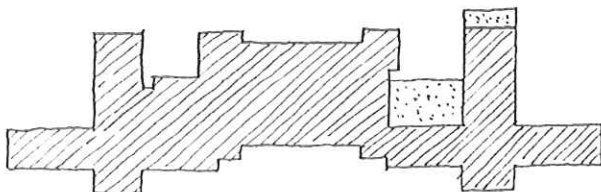
Uitbreiding in 1960

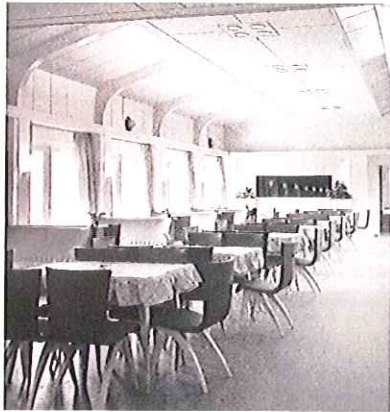
Uitbreiding 1978

Uitbreiding 1985

Uitbreiding 1987

Restaurant 1953

Restaurant 2007

Wanneer in de vroege ochtend van zondag 1 november 1992 brand uitbreekt in het restaurant ofwel de kantine van het gebouw gaat het interieur van deze ruimte helemaal verloren. Hoewel de brand niet in de sporthal en de kleedkamers woedde, zijn deze wegens rook en roetschade wel tijdelijk buiten gebruik geweest. Het interieur van de kantine is als gevolg van de calamiteit geheel vernieuwd.⁸

De ramen van de sporthal boven de galerij zijn in de loop van de tijd geblindeerd.

In 1962 is een voorstel ingediend om de naam SHELL in neonletters op een van de hoge schoorstenen aan te brengen. Waarschijnlijk was dit de reden om het aantal openingen in de schoorstenen terug te brengen. Het verhogen van het terrein aan de voorzijde van de sporthal heeft tot gevolg gehad dat de afstand in hoogte van straat tot gebouw verkleinde. Dit is goed te zien aan het verminderde aantal treden van de trappen bij de ingangen, Waar er vroeger zes zaten, resteren er nog maar vier.

3.3 De overige bebouwing

Behalve het hoofdgebouw zijn op het terrein nog enkele kleinere vrijstaande gebouwen en objecten geplaatst. Min of meer gelijktijdig met het hoofdgebouw verschenen een zwembad, een poort, het botenhuis, en een fietsenstalling.

Met de bouw van **het openluchtbad** was al een aanvang gemaakt voordat aan de sporthal was begonnen. Het oorspronkelijke zwembad had een lengte van 70 m en was 30 m breed. Tien banen met een lengte van 50 m boden competitie mogelijkheden voor nationale en internationale wedstrijden. Het bad bestond uit een kuip met asfaltbekleding die dreef op het grondwater.

In 1992 is het oorspronkelijke bad vervangen en is op de bestaande een nieuwe kuip geplaatst. Dit nieuwe bad bevatte slechts 6 banen van 25 m lang maar werd aangevuld met een instructiebad met daartussen een platform en ernaast een rond kinderbad. Intussen liggen deze baden er tamelijk verwaarloosd bij.

Van **de poort** is een ontwerp uit 1952 bewaard die, op de

⁸ Diverse krantenberichten uit die dagen.

benaming na, correspondeert met foto's kort na oplevering van het complex. Een gemetselde halve cirkel met in de as een kolom vormt de basis voor beide delen van de poort. Aan beide zijde van deze kolommen bevindt zich een (waarschijnlijk) smeedijzeren hekwerk dat de poort vormt. De tekst "R.O.V. Shell" op de tekening is bij realisatie vervangen door: "B.P.M. Sportpark "De Vijfsluizen".

De poort is niet meer aanwezig.

Het botenhuis lag ten oosten van de kinderspeelplek aan de ringvaart. Er zijn geen tekeningen of foto's van gevonden. Het botenhuis is niet meer aanwezig

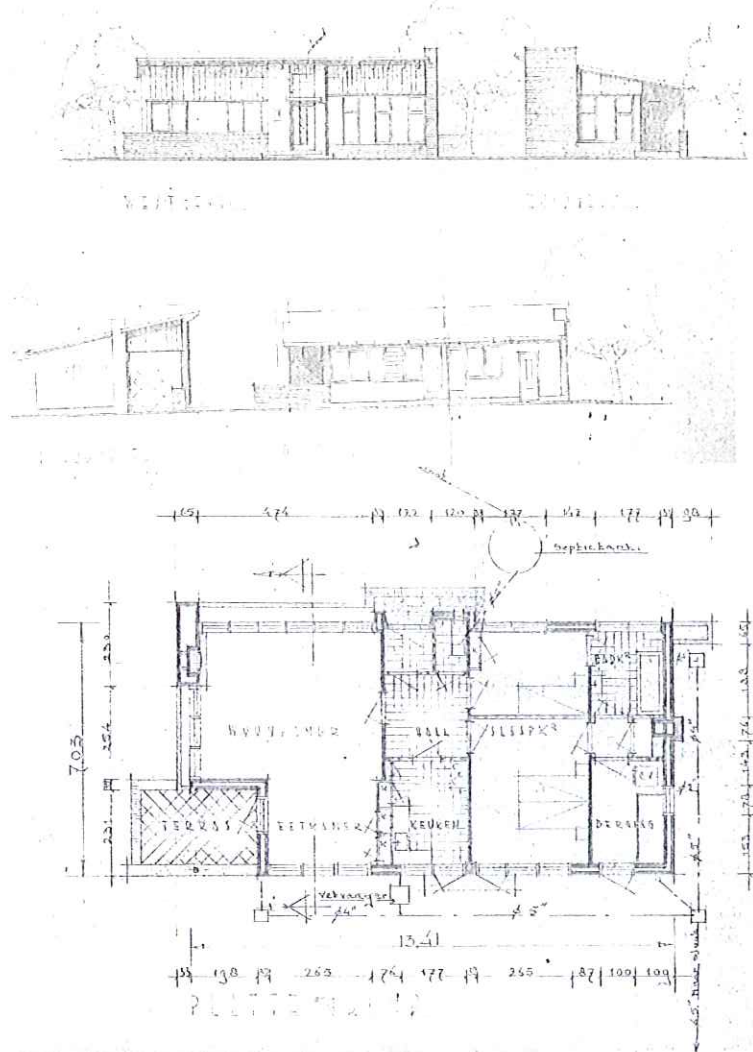
De fietsenstalling lag evenals het parkeerterrein bij de entree van het terrein. Een uitbreiding uit 1957 geeft een indruk van de omvang. De fietsenstalling is niet meer aanwezig.

Een ontwerp van **een bungalow** uit 1952 laat een eenlaags gebouwtje zien dat gedekt is met een schuine kap. Een eenvoudig gebouwtje met een kantine aan de kopkant van het gebouw. Daarachter een middengang met aan weerszijden behalve toiletruimen kleedruimten voor dames en heren van tennis- en andere clubs.

Het gebouwtje bestaat niet meer.

Het schetsontwerp van **de beheerderwoning** uit 1954 is hoogst waarschijnlijk de woning die op de revisietekening als opzichterswoning omschreven staat. Omdat zijn naam op de tekening vermeld staat, tamelijk zeldzaam bij ontwerpen voor Shell, is het ontwerp zeker van de hand van Van Riet. Het gebouw dat uit één laag bestaat is opgetrokken uit baksteen en heeft een lessenaarsdak. De gevels hebben een asymmetrische indeling. De entree springt in het midden van de pui van de voorgevel iets naar voren. Aan de bovenzijde grenst een houten betimmering aan de dakrand. Deze betimmering herhaalt zich gedeeltelijk aan de bovenzijde van de kopse gevels. In het gesloten vlak van de noordgevel zit een soortgelijk rond raampje als in het hoofdgebouw. Tegen deze gevel is een schoorsteen vanaf het maaiveld opgemetseld. De achtergevel bestaat geheel uit een pui en een gedeeltelijk overdekt terras. Het pand heeft een eenvoudige plattegrond die in tweeën gedeeld wordt door de hal met de erachter liggende keuken. Aan de ene zijde daarvan de woon/eetkamer aan de andere kant de slaapvertrekken met badkamer en berging.

Het pand is niet meer aanwezig.

In 1958 is een **bergruimte voor mechanisch tuingereedschap** met verblijf voor tuinpersoneel gebouwd. Op een langwerpige plattegrond is een eenlaags gebouwtje opgetrokken met een lessenaarsdak met grote overstekken. De in baksteen opgemetselde gevels lieten in het plan drie grote ramen zien, maar geven momenteel een ander beeld. In de zijgevels een raam dat de daklijn volgt. De achtergevel heeft direct onder de dakrand zes kleine vierkante raampjes. Een eetruimte en een kleed- en waslokaal voor het tuinpersoneel beslaan bijna de helft van het gebouwtje. De open ruimte erachter is voor opslag en berging bedoeld.

In 1962 verscheen ernaast een **bergplaats voor rekwisieten**. Een gebouwtje van nagenoeg dezelfde afmetingen als het vorige met een plat dak en opgemetseld in baksteen. Centraal in de voorgevel de entree met rechts daarvan onder de dakrand een horizontaal raam.

Tussen de gebouwtjes heeft kennelijk nog een overkapping gezeten die echter een brandje niet heeft overleefd. De beide gebouwtjes staan aan de oostelijke zijde van het terrein.

Toiletgebouwtje

Bij de tennisbanen is in 1972 een toiletgebouwtje geplaatst. Het gebouwtje heeft twee blinde bakstenen gevels en twee zijden met terugliggende dragende wanden die toegang geven tot dames- en herentoiletten. Aan de beide laatste zijden zien we aan de bovenrand een breed boeiiboord en voor de entrees een betegelde toegang.

Kinderspeelplaats

De plaats waar zich in het verleden de kinderspeelplaats bevond, wordt nu ingenomen door een grote loods. Verdwaald tussen afgewaaide takken heeft zich nog een klimtoestel verstopt.⁹

⁹ Voor het beschrijven van de gebouwen is mede gebruik gemaakt van het stuk van Messchaert K.Z., *Inventarisatie Vooroorlogse- en naoorlogse bouwkunst Rivierzone Vlaardingen*.

4. Beknopte beschrijving van de bouwkundige kwaliteit

Algemeen

Bij de beoordeling van de bouwtechnische staat is een visuele beoordeling van de schades en gebreken alleen niet voldoende. De gebreken moeten gezien worden in een tijdsbeeld. Op de eerste plaats is dat de periode van de bouw. De op dat moment voorhanden zijnde materialen en (bouw)technieken bepalen in hoge mate de kwaliteit en levensduur. Daar komt nog bij dat in de loop van haar bestaan een gebouw aan onderhoud onderhevig is geweest. Bij iedere ingreep met betrekking tot het onderhoud is er een herstellmethode bedacht op basis van de kennis van dat moment en van de dan bekende methoden en voorhanden zijnde materialen.

Van de periode van de bouw van dit complex, de zogenaamde wederopbouw periode (1944-1965), is bekend dat er in grote lijnen gebouwd werd volgens twee stromingen: de traditionele en de moderne. Waar in de traditionele opvatting werd gebouwd, werden veelal baksteen en natuursteen (vaak ook beton als vervanging van natuursteen) toegepast. Dragende elementen werden in massieve baksteen of beton opgezet, maar uit het zicht gehouden.

In de moderne opvatting werd gebouwd met materialen waar minder kennis over was verzameld; de grenzen van de mogelijkheden van materialen en technieken werden opgezocht en er werd geëxperimenteerd.

De beoordeling van de bouwtechnische staat is niet alleen gebaseerd op het vastleggen van de gebreken, maar ook op het analyseren van de gebrekenvorm.

Daaruit kunnen de oorzaken van de schades worden gedestilleerd. Alleen door een gedegen analyse kan worden vastgesteld hoe en waarmee een herstel moet worden aangepakt.

De vaststelling van de kwaliteiten en hun gebreken zal per gebouwdeel worden omschreven.

De volgende gebouwdelen worden onderscheiden:

- de sporthal en galerij
- de beide oorspronkelijke vleugels
- het zwembad

De sporthal en galerij

De fundering

Het is bekend dat de sporthal gefundeerd is op betonpalen, waarop betonbalken en een betonnen vloer rusten. Op geen enkele plaats is ook maar enige zetting geconstateerd; de fundering is stabiel. De aanbouwen, aan de voorzijde over de gehele breedte en op de hoeken aan de achtergevel, rusten waarschijnlijk op een uitbreiding van de fundering van de hal. Hoewel deze gebouwen lichter zijn dan de hal zijn er geen verschijnselen van afglijden, wat het hier boven genoemde vermoeden ondersteunt.

De bovenbouw

De sporthal, de grootste van alle ruimten, heeft een eigen constructieve structuur van betonnen kolommen en dragend baksteen metselwerk aan de eindgevels. De beide eindwanden zijn in baksteen uitgevoerd en onderdeel van de draagconstructie. Ten behoeve van de stabiliteit is het metselwerk aan alle hoeken een travee omgezet in de lange gevel. Het dak is uitgevoerd als een betonnen schaal. Aan de lange gevels is het beton "aus einem Guss" doorgestort in een schuin oplopende goot. Hier en daar is de wapening vrij gekomen en zal er met een geëigende methode gerepareerd moeten worden.

De betonnen schaal wordt in vorm gehouden door stalen trekstangen, die aan de binnenzijde in het zicht zijn gelaten. De aanhechting van de trekstangen met het beton vertoont geen schade, maar gecontroleerd zal moeten worden of de verbinding voldoende sterkte houdt.

Er werd in die tijd, naar de huidige norm, vaak in zeer minimaal gedimensioneerde maten gebouwd toch is de kwaliteit, op enkele aantastingen na, goed. Hoe de kwaliteit van het beton onder de mastiek is, kan op dit moment niet worden gecontroleerd.

Het beton heeft bouwfysisch niet de kwaliteit die wij er nu van verwachten. Er zijn geen onderbrekingen in het beton aangebracht tussen binnen en buiten; er is evenmin isolatie toegepast. Het beton dat in het zicht is gebleven is enigszins gecarbonateerd, maar zeer goed repareerbaar. Alle baksteen en beton is gepleisterd en geschilderd. De mortelsamenstelling van het pleisterwerk bevat waarschijnlijk tamelijk veel cement. Op de vlakken in het metselwerk zijn veel spanningsscheuren ontstaan door de spanning tussen de baksteen en de cementmortel. De hechting op de baksteen is sterk, zodat bij beweging in de baksteen scheuren in de stuclaag ontstaan. Hiervoor zijn op dit moment goede reparatie mogelijkheden voorhanden.

De gevels zijn in het geheel geschilderd met een synthetische verf. Dat veroorzaakt een remming in de noodzakelijke vochtregulatie van de gevel. Vocht kan niet naar buiten uitreden; een mineraal product wordt daarom sterk aanbevolen. Bij een eventuele aanpak is het aan te bevelen de oorspronkelijke kleur wit toe te passen. In het kader van deze notitie is deze omschrijving slechts summier en zal ten behoeve van een aanpak nader onderzocht en uitgewerkt moeten worden. De daken van de galerij en de omarmingen op de hoeken van de sporthal zijn uitgevoerd als een eenvoudige traditionele constructie van houten balken en beschot. De dakbedekking is verouderd, de onderliggende schade is naar alle waarschijnlijkheid gering. Het in het verleden gepleegde onderhoud is helaas niet uitgevoerd met materialen die geëigend zijn voor deze architectuur. Een goede afwatering ook via de hwa's en riolering is zelfs op dit moment van uiterst belang. Veel schade kan hierdoor voorkomen worden. De gevels, uitgevoerd in baksteen vertonen dezelfde knelpunten als die van de hal. Ook hier is herstel goed uitvoerbaar. De kozijnen, ramen en deuren zijn veelal nog oorspronkelijk. Door de geringe dimensionering zijn de kwetsbare punten aangetast, maar herstelbaar.

De zijvleugels

De vleugels zijn gefundeerd op staal met betonnen balken en ter plaatse gestorte betonvloeren. Ook hier is geen zetting geconstateerd. Wel is er zettingverschil tussen de hal en de vleugels. De beide gebouwdelen zijn echter goed gedilateerd en deze kleine bewegingen veroorzaken op zich geen schade aan de afzonderlijke gebouwen.

De gevels, ook in baksteen uitgevoerd, vertonen scheuren in de pleisterlaag, zoals bij de hal genoemd. Ook hier is met een deskundige toepassing van de juiste materialen een buitengewoon goed resultaat te behalen.

De overstekken aan de voorzijde zijn opgebouwd uit houten balken en beschot. De dakbedekking is verouderd. De eens herstellde dakrand behoeft bij een volgende reparatie een andere oplossing. De onderzijde is afgewerkt met een plaatmateriaal dat door wisseling in vochtomstandigheden is gaan golven.

De kozijnen, ramen en deuren zijn wisselend van kwaliteit. Opvallend is dat later aangebrachte wijzigingen en reparaties vaak slechter zijn dan de oorspronkelijke oplossing. Een aantal oorspronkelijke doorgangen is omgezet in kozijnen met vast glas. De detaillering ervan is erg armoedig en past evenmin in deze architectuur.

Het zwembad

Het betonnen bassin heeft veel te lijden gehad door wisseling in belasting, gebrek aan onderhoud en door de weersomstandigheden. Een sterkteberekening zou moeten worden uitgevoerd om de sterkte en stabiliteit ervan te controleren. Overigens zijn deze bassins met de huidige middelen goed herstelbaar.

Anders is het gesteld met de rand. De fundering ervan heeft een geringe aanlegdiepte.

Of het bassin is gedilateerd ten opzichte van de rand is nog niet duidelijk. De tegels zijn op veel plaatsen los of zelfs verdwenen.

Het bad zal als zwemaccommodatie aan een aantal veiligheidseisen moeten voldoen.

Het terrein

Het is van het grootste belang dat het terrein in een goede staat verkeert. Dat is niet alleen een architectonisch argument maar ook een technisch; waar bijvoorbeeld de hoogteverschillen liggen en hoe het terrein op- of af loopt. De afwatering moet goed geregeld zijn. In de loop van de tijd is vooral dicht bij de gebouwen en met name bij ingangen, het maaiveld zodanig opgehoogd, dat water gemakkelijk binnen kan komen. Op andere plaatsen kan het water niet voldoende van de gevel weggevoerd worden. Indien bovendien hwa's verstopt zijn of niet op een riolering zijn aangesloten dringt water gemakkelijk de gevel in. Naast de nodige afvoerputten moet er ook voldoende onverhard terrein over blijven.

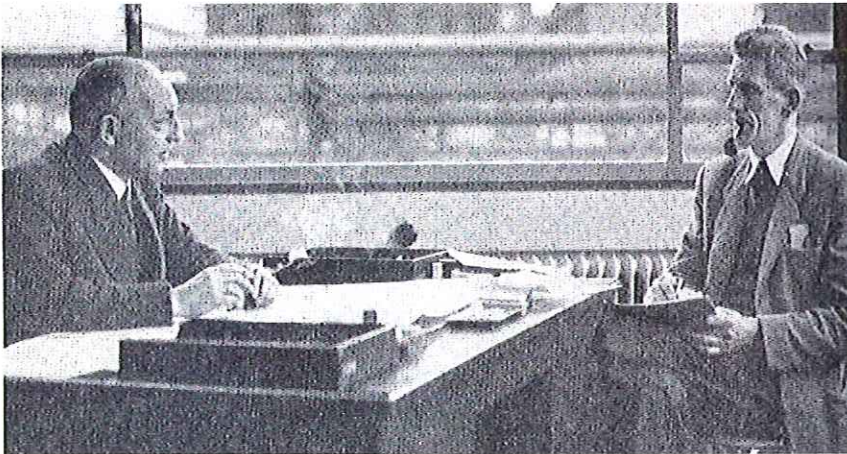
5. De cultuurhistorische waarde van het complex

De cultuurhistorische waarde van het complex zal gewaardeerd worden aan de hand van een bespreking van zowel het ontwerp als de ontwerpers. Het is niet duidelijk waar de grenzen liggen tussen architect en tuinarchitect. Het plan dat in 1951 werd gepresenteerd en in Pernis Nieuws gepubliceerd stond, was kennelijk van Van Riet. Mogelijk dat Van der Weijden "slechts" de flora voor zijn rekening had te nemen. Wanneer in het rapport gesproken wordt over het ontwerp voor het park, wordt in het midden gelaten op wiens conto dit staat.

5.1 De architect en zijn ontwerp

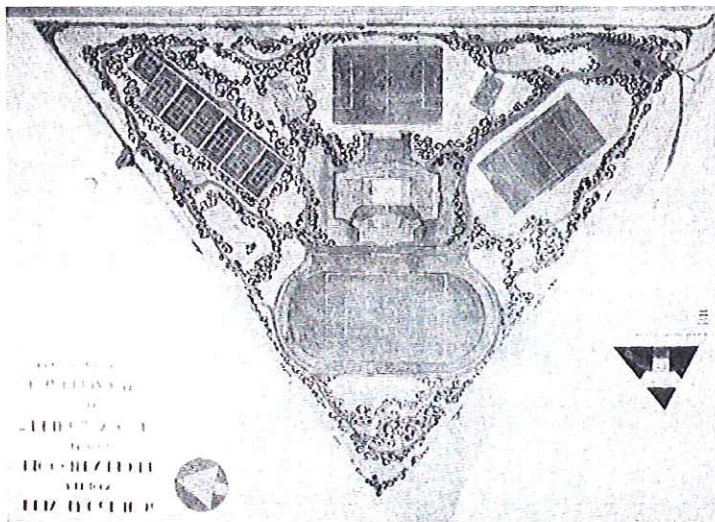
De architect

De sporthal met het clubgebouw is ontworpen door de heer S. van Riet, ook wel Jos van Riet, hoofd van de Technische Dienst en sinds 1935 in dienst bij de Bataafse Petroleum Maatschappij. Eén jaar werkte hij bij de uitbreiding in Amsterdam aan een proeffabriek. Zodra hij in Pernis kwam, raakte hij betrokken bij de opbouw van de Installatie Pernis. Hij heeft zich kennelijk, tot hij opdracht kreeg om een ontwerp voor het sportpark te maken, voornamelijk met utiliteitsbouw bezig gehouden.

Reeds in 1938 heeft van Riet enkele eenvoudige schetsen gemaakt voor een sportpark. Toen nog voor een locatie aan de Oude Maas omdat daar aanvankelijk de woongelegenheden van het personeel was geprojecteerd. De plannen werden goedgekeurd maar door het uitbreken van de oorlog zijn ze de ijskast ingegaan. Direct na

de oorlog lagen de prioriteiten niet onmiddellijk bij het bouwen van een sportpark maar op het moment dat er weer wat meer lucht kwam, werden hernieuwde pogingen ondernomen. Omdat intussen besloten was de woongelegenheden naar Vlaardingen te verplaatsen, dienden de plannen daar verwezenlijkt te worden. Voor een terrein van 7 hectare achter de Indische Buurt werd een ontwerp gemaakt en ook dit werd goedgekeurd. Ook deze plannen verdwijnen weer in de prullenbak wanneer de gemeente Vlaardingen een terrein van 11 hectare in Vlaardingen-Oost beschikbaar stelt.

Van Riet gaat in 1950 opnieuw van start. Een plan uit 1951 laat nog een ontwerp zien dat bestaat uit twee aparte gebouwen. Een clubhuis en een sporthal met daartussen het zwembad. Met het plaatsen van het zwembad tussen de gebouwen wilde van Riet een intieme sfeer creëren en tevens de badgasten beschutten tegen de wind die zo door de gebouwen en de te plaatsen bosschages aan de kopse kanten van het bad, werd opgevangen. Bovendien voorkwam hij hiermee uitwaaiing van de badgasten over het terrein, iets dat zeker aanstoot zou geven en het sportieve karakter zou schaden.¹⁰

In het plan dat in 1952 op tafel kwam en tot uitvoering zou leiden, zijn sporthal en clubhuis in één gebouw ondergebracht. Ook in dit ontwerp staat het hoofdgebouw in het centrum van het terrein.

Het ontwerp

Na de 2de wereldoorlog overheersten twee stromingen de Nederlandse architectuur. De moderne stroming van voor de oorlog en het traditionalisme streden in de periode van wederopbouw om de nieuwe opdrachten. Het Nieuwe Bouwen of de Nieuwe Zakelijkheid en het Functionalisme¹¹ bedienen zich van de nieuwste, gestandaardiseerde, industrieel vervaardigde onderdelen. Gepropageerd worden lichte open ruimten opgebouwd uit glas, ijzer en beton met platte daken en een vorm die bepaald wordt door de functie.

Het door van Riet ontworpen gebouw 'de Vijfsluizen' behoort duidelijk tot de eerst genoemde richting. Het gebouw is functioneel van opzet; het gaat uit van een plattegrond met gevels die de plattegrond volgen. Betonnen kolommen dragen het licht gebogen betonnen dak van de sporthal. De sporthal die het gezicht bepaalt van De Vijfsluizen ligt centraal en is hierdoor letterlijk en figuurlijk het middelpunt van het complex. Ze is monumentaal vormgegeven door middel van grote hoge ramen in de achtergevel en heeft aan de voorzijde een galerij vanwaar toeschouwers de prestaties van de sporters konden volgen. De galerij gaf de architect aanleiding om "beweging" te creëren in de voorgevel. Door de trapsgewijze opbouw komt het gebouw minder streng over en ontstaat een meer horizontaal aanzicht. Vooral de combinatie met de zijgevels geeft de voorzijde het aanzien van een langgerekt horizontaal front. Dit in tegenstelling tot de achtergevel waar de sporthal juist sterk vertikaal geleed is. De zijvleugels die ten dienste staan van de sporthal geven door hun horizontale lagere vormgeving uitdrukking aan hun ondergeschikte functie. Ook hier volgen de gevels de plattegronden. De vleugel die ten dienste staat van de sportfaciliteiten heeft kleine ramen, de vleugel waar de leden van de sportverenigingen zich vooral recreërend ophouden, grote gevelopeningen. De esthetiek van het gebouw wordt ontleend aan het lijnenspel en de strakke vlakken van en in het gebouw. De gelijkmatige openingen in brede schoorstenen, de verticale kolommen in raampartijen, de verticaal geplaatste vierkante openingen in deuren, de horizontale band van kleine vierkante ramen in de zijvleugels afgewisseld door een enkel rond raampje geven de schoonheid aan het gebouw. De aanvankelijk witte gevels benadrukten de puurheid van de architectuur. Hier is niet, zoals veel in de wederopbouwarchitectuur het geval is, een combinatie te zien van verschillende kunsten maar is alleen de architectuur vertegenwoordigd en speelt de hoofdrol.

Behalve de architectuur is ook de sociale context waardebepalend voor het complex.

De bouw van een sportcomplex door de Bataafse Petroleum Maatschappij past in een ontwikkeling zoals die al sinds de industriële revolutie door (grote) werkgevers in praktijk werd gebracht. Zowel in Nederland als in het buitenland probeerden fabrikanten door extra faciliteiten hun werknemers aan zich te binden. Vaak zal er een combinatie van motieven (zowel idealistische als economische) aan ten grondslag hebben gelegen maar ook de eer die het bedrijf er mee inlegde, kon bepalend zijn. Aan het eind van de 19de en begin 20ste eeuw was het vooral het bewerkstelligen van een betere huisvesting waardoor de fabrikant zich onderscheidde.¹² Na het invoeren van de woningwet in 1901 werd het verbeteren van de huisvesting steeds vaker door woningbouwverenigingen opgepakt en

¹⁰ Gegevens uit een kort interview met van Riet dat gelijktijdig met de presentatie van het plan in het maandblad geplaatst werd. Pernis Nieuws nr. 8, mei 1951, p.4-6

¹¹ In ons land waren o.a. H.P. Berlage, J.P. oud en J.F. Staal vertegenwoordigers van het functionalisme. J.P. Oud was de ontwerper van het hoofdkantoor van Shell Nederland in Den Haag. Van Riet zal hem en het gebouw ongetwijfeld gekend hebben.

¹² In ons land o.a. liet in 1884 van Marken in Delft het Agnetapark bouwen, in 1909 scheepswerf De Schelde het Rode Dorp, eveneens in 1909 Stork en Co in Hengelo Het Lansink, Philips bouwde in datzelfde jaar Philipsdorp, vanaf 1915 ontwikkelde de Rotterdamse Droogdok Maatschappij de wijk Heyplaat bij Rotterdam, Werkspoor realiseerde tuindorp Elinkwijk bij Utrecht, Heveadorp verrees tussen 1916 en 1921 op initiatief van de rubberfabriek Hevea, Gerodorp werd tussen 1918 en 1920 door bestekfabriek Gero van de grond getild terwijl ook kunstzijdefabriek Enka in Ede vanaf 1920 een tuinwijk voor haar arbeiders liet bouwen. Nijhof, p.38-42

zocht de fabrikant naar andere middelen. Het bouwen van een sportcomplex past dan uitstekend in de gedachte van de werkgever die immers gebaat is bij gezonde werknemers. Bovendien onderscheidde hij zich hiermee positief ten opzichte van andere ondernemingen. Moderne hygiëne en lichaamssport zijn tevens elementen die horen bij de ideeën van het Nieuwe Bouwen. Opdrachtgever en bouwstijl hebben elkaar in dit opzicht gevonden en sluiten goed op elkaar aan.

5.2 De parkaanleg en zijn ontwerper

Het park met zijn vijvers en waterpartijen is ontworpen door de heer D.J. van der Weyden. Van der Weyden was destijds hoofd van de afdeling plantsoenen van de gemeentewerken Vlaardingen.

Van Riet zelf zegt in een interview in Pernis Nieuws in 1950 ook overleg te hebben gehad met de tuinarchitect Vink van de gemeente Rotterdam.

De heer van der Weyden, die eerder het Flardingaveld en Oranjepark in Vlaardingen ontwierp, maakte een ontwerp in de Engelse landschapstijl.¹³ Deze stijl wil in tegenstelling tot de classicistische opvatting van regelmaat en symmetrie juist een natuurlijke aanleg bewerkstelligen. Slingerende paden en weggetjes, weelderige bosschages en onverwachte uitzichten, bruggetjes over waterpartijen en boom en heesteraanplant. Al deze elementen treffen we aan in het ontwerp voor de parkaanleg van de Vijfsluizen. De Engelse landschapstijl kennen we vooral van de parken en plantsoenen uit de 19de eeuw. De aanleg doet romantisch aan en past goed op een plaats waar sport en ontspanning hand in hand gaan. In "De Vijfsluizen" is bovendien handig gebruik gemaakt van de samenstelling van de grond. De vele waterpartijen geven ruimte aan het water van de polder. De wijze van rangschikking van het water verleent een meerwaarde aan het gebied.

5.3 Relatie van het architectonische ontwerp met de overige werken van de architect

Een vergelijking van het ontwerp van De Vijfsluizen met ander werk van Van Riet is eigenlijk niet te geven. Het was (tot nu toe) niet mogelijk enig ander werk van hem te traceren dan het ontwerp van de beheerderswoning die onderdeel uitmaakte van het complex.

Deze woning is net als de sporthal met clubhuis, gebouwd in een moderne architectuur. De moderne vormgeving wordt bepaald door de indeling van de (praktische) plattegrond. Bakstenen gevels met puien laten veel licht toe in de woning. Ook in dit ontwerp zien we een compositie van architectonische onderdelen. Vlakken en lijnen zijn de elementen die het ontwerp bepalen. Evenals bij de sporthal krijgt de schoorsteen een bijzondere vormgeving en wordt de geometrische opzet van het ontwerp een enkele keer doorbroken door een rond element (raampje in de noordelijke kopgevel).

¹³ Messchaert, p. 86-87

5.4 Relatie vergelijkbare architectuur

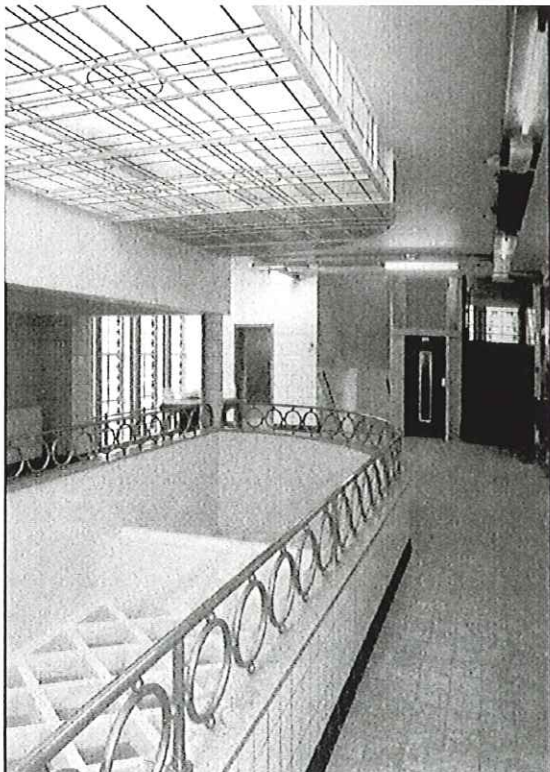
Relaties met vergelijkbare architectuur van De Vijfsluizen:

Het gemaal "mr.P.A. Pijnacker-Hordijk" aan de Schielands Hoge Zeedijk te Gouda dateert uit 1935. Het ontwerp is van B. Buurman. Het in zakelijke stijl opgetrokken gebouw heeft een fraaie hoge machinehal over praktisch de hele lengte van het gebouw. Het gebruik van het gebouw is bepalend voor de ontwikkeling van de gevels. De grote raampartijen corresponderen met de opstelling van de machinerieën. De sterke verticale geleding in het langgerekte gebouw, de geleding in vier traveen door drie schoorstenen in de poldergevel en de overstek van een plat dak zijn elementen die een stevige relatie aangaan met het hoofdgebouw van De Vijfsluizen.

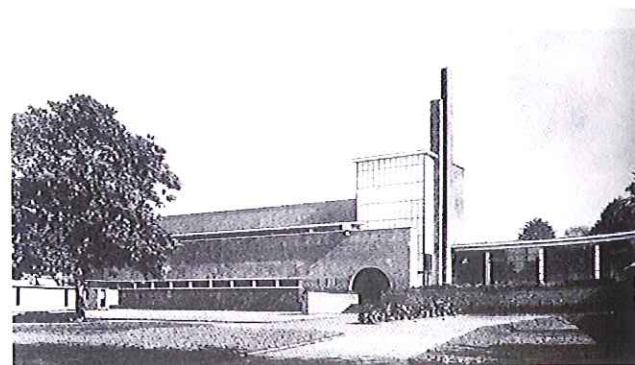
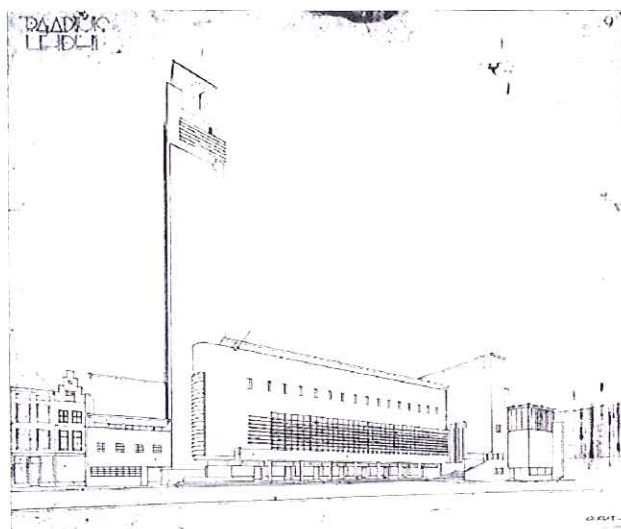
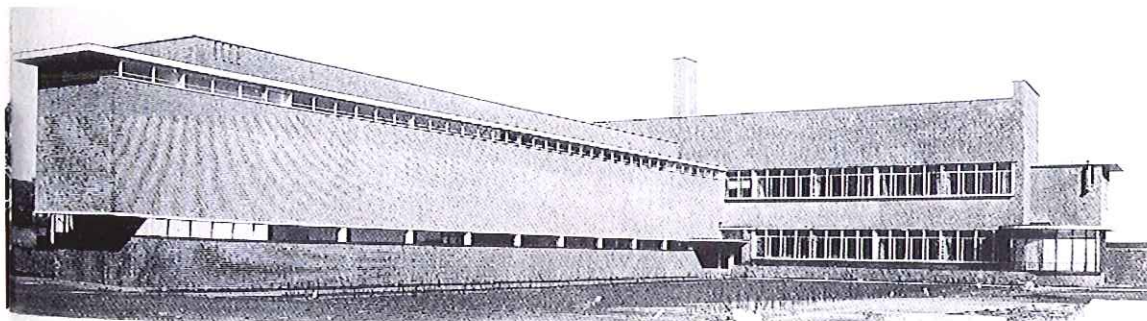
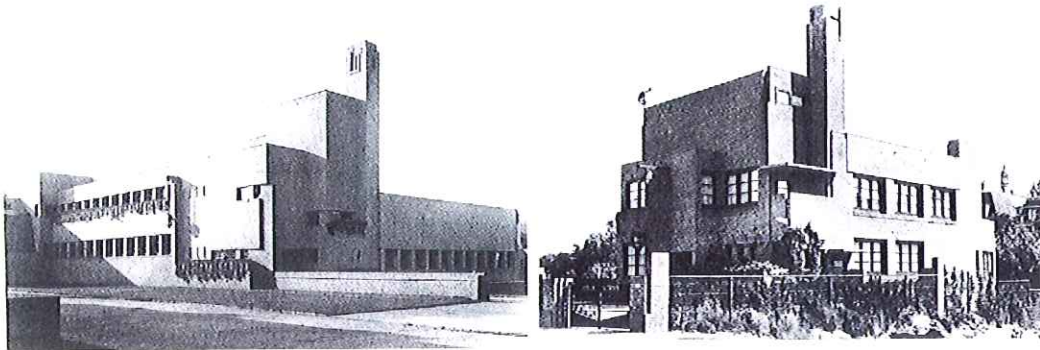

De Herder, een kantoor en pakhuis dat in 1950 door Ph. Kanters en Herman Haan is ontworpen in Rotterdam.

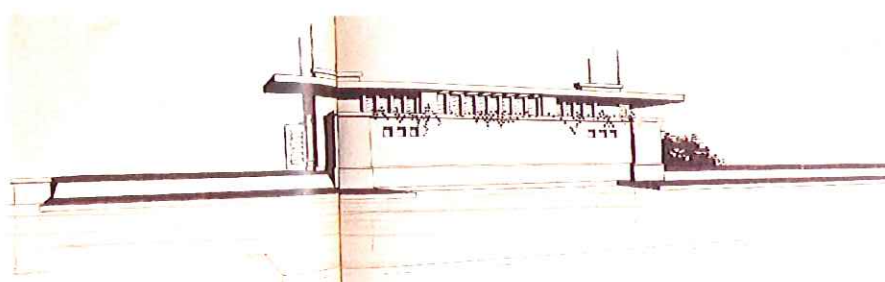
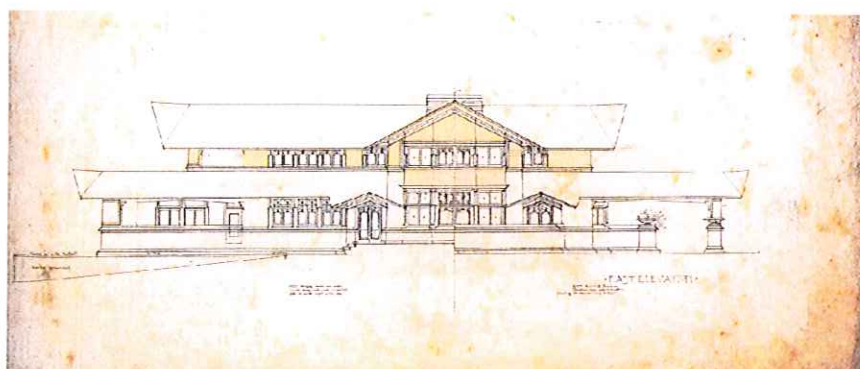
De opvallende afwisseling van horizontale en verticale plaatsing van de raampartijen gecombineerd met een bescheiden toepassing van ronde elementen, kolommetjes onder de luifel van de ingang en de opvallende schoorsteen, vertonen samen met het geheel gepleisterde gebouw sterke overeenkomsten met de architectuur van De Vijfsluizen. In de wederopbouwperiode werd niet alleen door van Riet maar door veel architecten het ontwerpen in de architectuur van het Nieuwe Bouwen voortgezet. Het gebouw is in 1999 herbestemd tot woon-werkgebouw.

De ontwerpen van Dudok moeten een grote inspiratiebron voor Van Riet zijn geweest. Strakke geometrische gebouwen met veel horizontale en verticale lijnen. Grote sobere vlakken, platte daken, opvallende schoorstenen en gepleisterde gevels zijn kenmerken in de architectuur van Dudok die we terugzien in de ontwerpen van Van Riet.

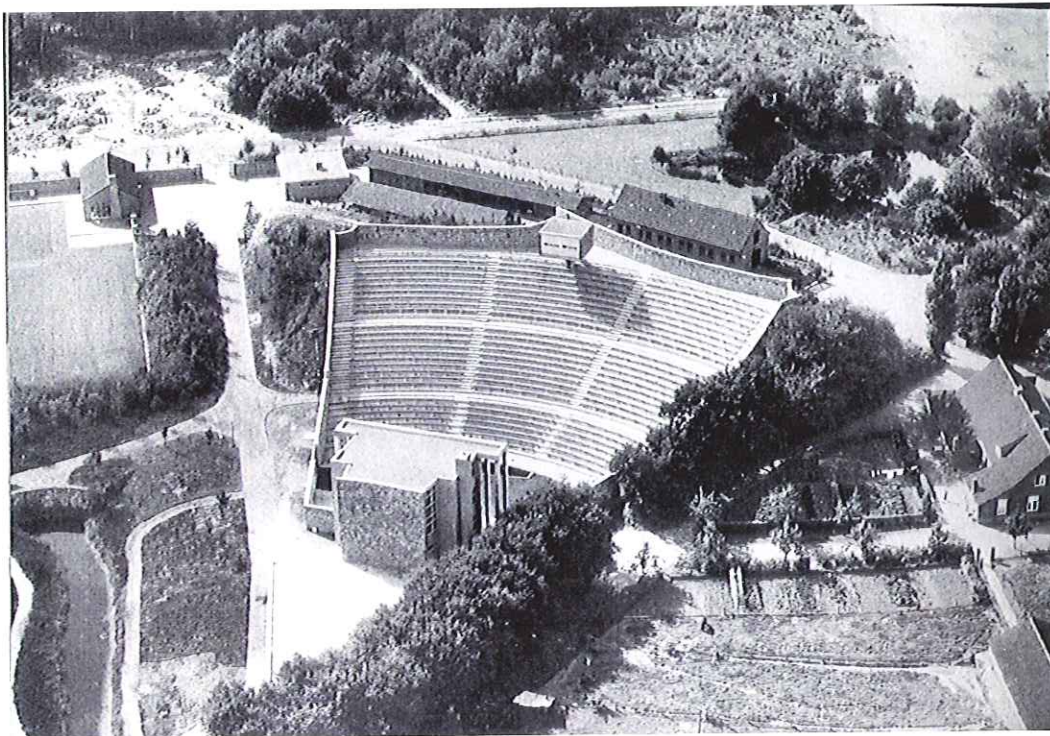
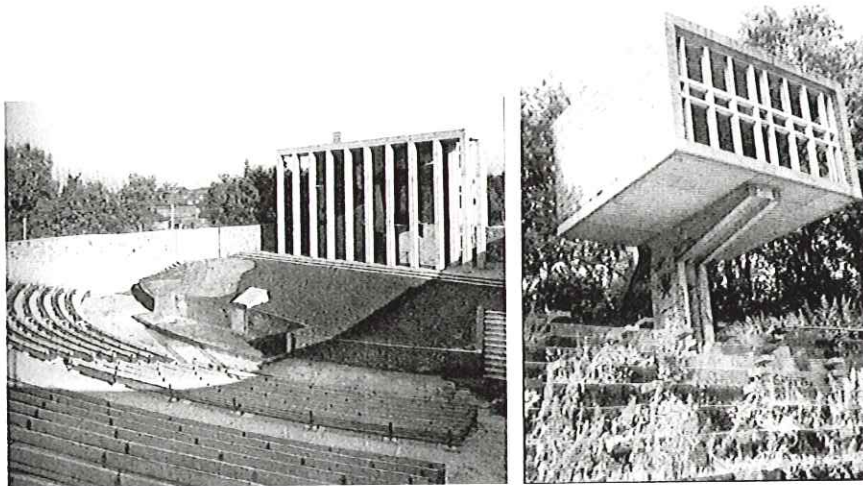

Ook de invloed van Frank Lloyd Wright is in de bouwwijze van Van Riet te traceren. Elementen van de horizontale belijning als flauw hellende dakvlakken, horizontaal geplaatste vensters hoog in de gevel, grote overstekten en langgerekte lage bouwdelen zijn kenmerkende uitingen die refereren aan de architectuur van Wright.

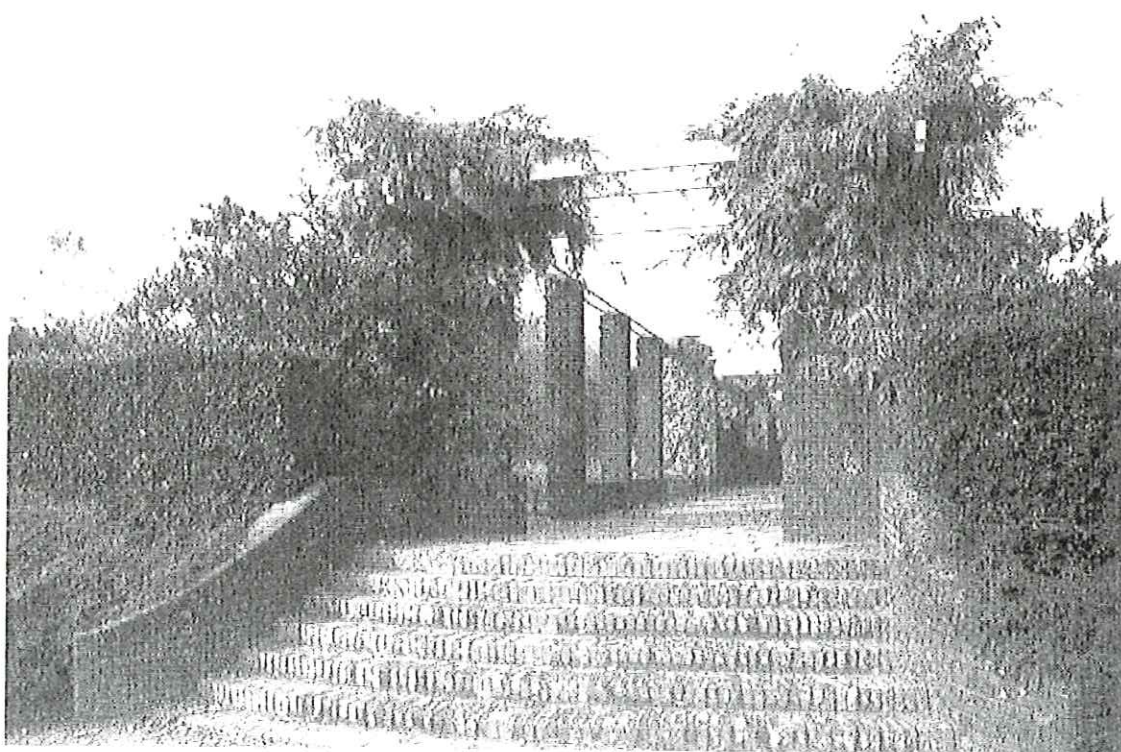
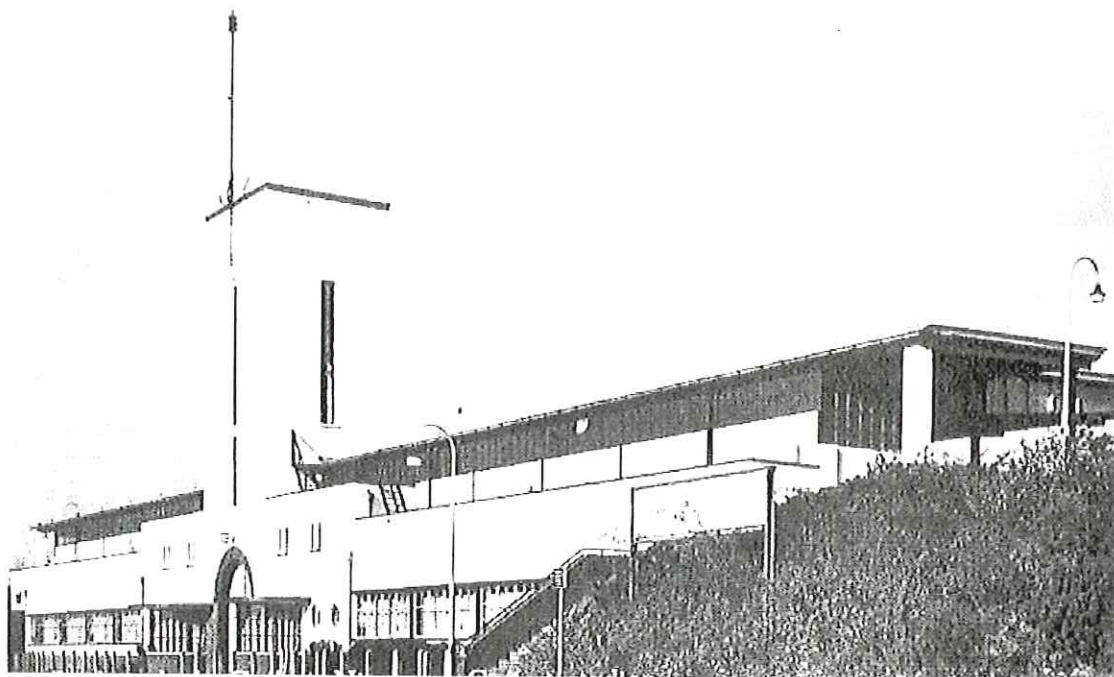

Relatie vergelijkbare ensembles

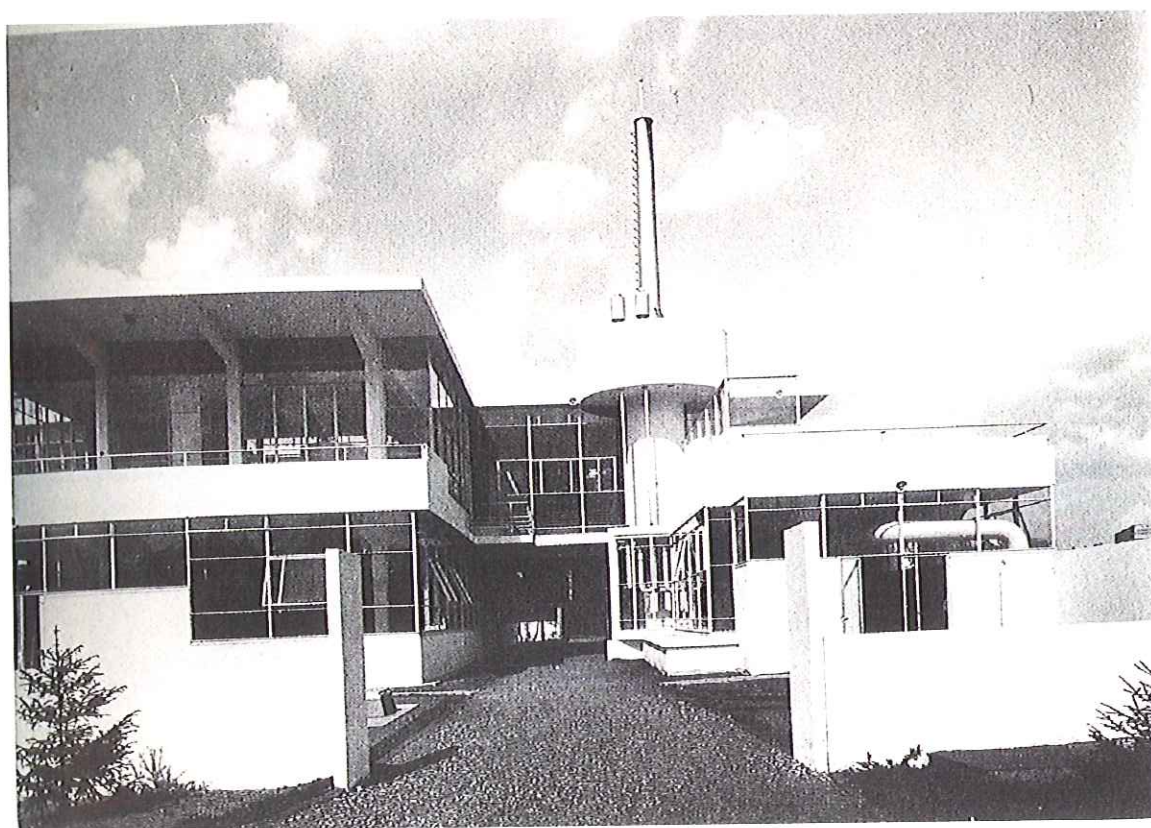
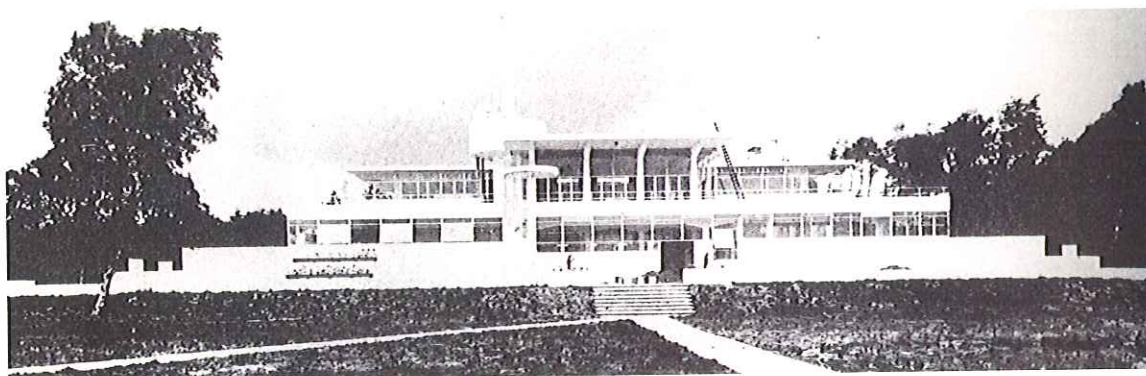
Het sportcomplex "De Lichtenberg" aan de Diesterbaan in Weert is tussen 1951-1961 gebouwd als een r.k. initiatief om in de toekomst oorlog te voorkomen. Een combinatie van school en opvoeding in cultuur en sport en internationale uitwisseling zouden in deze positieve visie de beste garantie hiervoor zijn. Op een geaccidenteerd terrein in een parkachtige aanleg ontwierp Pierre Weegels de voorzieningen. Een zwembad met duiktorens, een openluchttheater met zitplaatsen voor drieduizend personen en een toneelgebouw; daarachter drie leslokalen, een kapel, verdiepte tennisbanen en een voetbalveld met eromheen een atletiekbaan. Vooral het amfitheater met het op een poot staande projectiegebouw is bijzonder karakteristiek. Het op Le Corbusier geïnspireerde complex is uitgevoerd in beton gecombineerd met plaatselijk natuursteen. "De Lichtenberg" is evenals "De Vijfsluizen" een complex dat buiten gebruik is geraakt en indien er geen goede herbestemming voor ontwikkeld kan worden, gedoemd te vervallen tot een ruïne.

Het ontwerp voor het Goffertpark in Nijmegen van J.H. Schmidt en D. Monshouwer is in 1935 als werkverschaffingsproject van start gegaan. Behalve een stadion omvatte het parkontwerp een rosarium, een openluchttheater, een inmiddels gesloopt theehuis, enkele muziekkiosken en aan de overzijde van de Slotemaker de Bruineweg een kinderboerderij en een zwembad. Het belangrijkste gebouw, het stadion ligt verdiept in het terrein en is daardoor prachtig in de natuur opgenomen. De afsluiting van de eretribune is wel goed zichtbaar en vormt door z'n strakke belijning een mooi contrast met de omringende natuur. De verschillende nog bestaande gebouwen zijn in gebruik en hun bestaan wordt daarom niet bedreigd.

Het ontwerp Zonnestraal van de architecten Duiker en Bijvoet dateert uit de periode 1926-1928 en is een icoon van het Nieuwe Bouwen. Het is gebouwd als herstellingsoord voor tuberculosepatiënten op een groot bebost terrein. Behalve een hoofdgebouw met paviljoens zijn na deze periode in 1932 door Duiker nog werkplaatsen ontworpen en later door anderen enkele uitbreidingen. Het complex dat na het onder controle krijgen van tbc buiten gebruik raakte, heeft inmiddels een nieuwe bestemming gekregen en is de thuisbasis voor verschillende instellingen in zorg en gezondheid. Ook zijn in het hoofdgebouw gerestaureerde zalen te huur voor bijeenkomsten of diners.

6. Conclusie

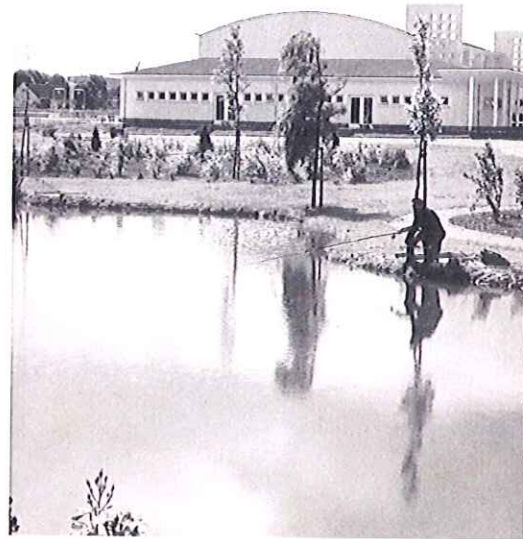
Het hoofdgebouw op het sportcomplex "De Vijfsluizen", gebouwd in de wederopbouwperiode in een moderne stijl die gerelateerd is aan het Nieuwe Bouwen, heeft tot enkele jaren geleden gefunctioneerd als sport- en recreatieoord voor het Shell personeel (voorheen BPM). Ten behoeve van die functie is het enkele malen uitgebreid. Deze goed te traceren uitbreidingen hebben voor een deel de heldere plattegrond en het aanzicht van het gebouw aangetast. Vooral het nagenoeg middendeel en de zijvleugels doet afbreuk aan het oorspronkelijke ontwerp. De uitbreiding aan de zijvleugels waardoor de kruisvorm ontstond, is minder ernstig hoewel het horizontale aanzicht vanaf de noord- en zuidzijde hierdoor sterk verminderd is.

Een tweede opvallende verandering die niet positief genoemd kan worden is de gewijzigde kleurstelling van het gebouw. Wit was de kenmerkende kleur voor de architectuur van deze richting in die tijd.

Doordat het onderhoud de laatste jaren nagenoeg achterwege is gebleven, ziet het gebouw er tamelijk havenloos uit maar grote technische gebreken zijn niet geconstateerd. De fundering en constructie vertonen geen wezenlijke problemen.

Hetzelfde geldt voor het park. De structuur van het park is nog aanwezig maar door het minimale onderhoud nog maar nauwelijks zichtbaar. Paden, waterpartijen, banen en velden zijn overwoekerd.

De nog aanwezige gebouwtjes op het terrein zien er door zeer matig onderhoud nog weinig aantrekkelijk uit.

bouwkundige staat van de gebouwen is in zijn algemeenheid goed en geschikt om voor een aantal nieuwe doeleinden te herbestemmen. Een haalbaarheidsonderzoek zou duidelijkheid moeten verschaffen over:

- de bouwtechnische gebreken die er zijn en wat de oorzaken daarvan zijn
- welke herstel mogelijkheden moeten worden geadviseerd en welke kosten daaraan zijn verbonden
- wat de ruimtelijke/architectonische kwaliteiten zijn
- wat passende herbestemmingsmogelijkheden zijn en welke kosten daaraan verbonden zijn

Op basis van deze gegevens is het mogelijk een beslissing te nemen over het voortbestaan van een dergelijk complex. Een goede economische drager moet in evenwicht zijn met de kosten die in het haalbaarheidsonderzoek zijn berekend.

Literatuur

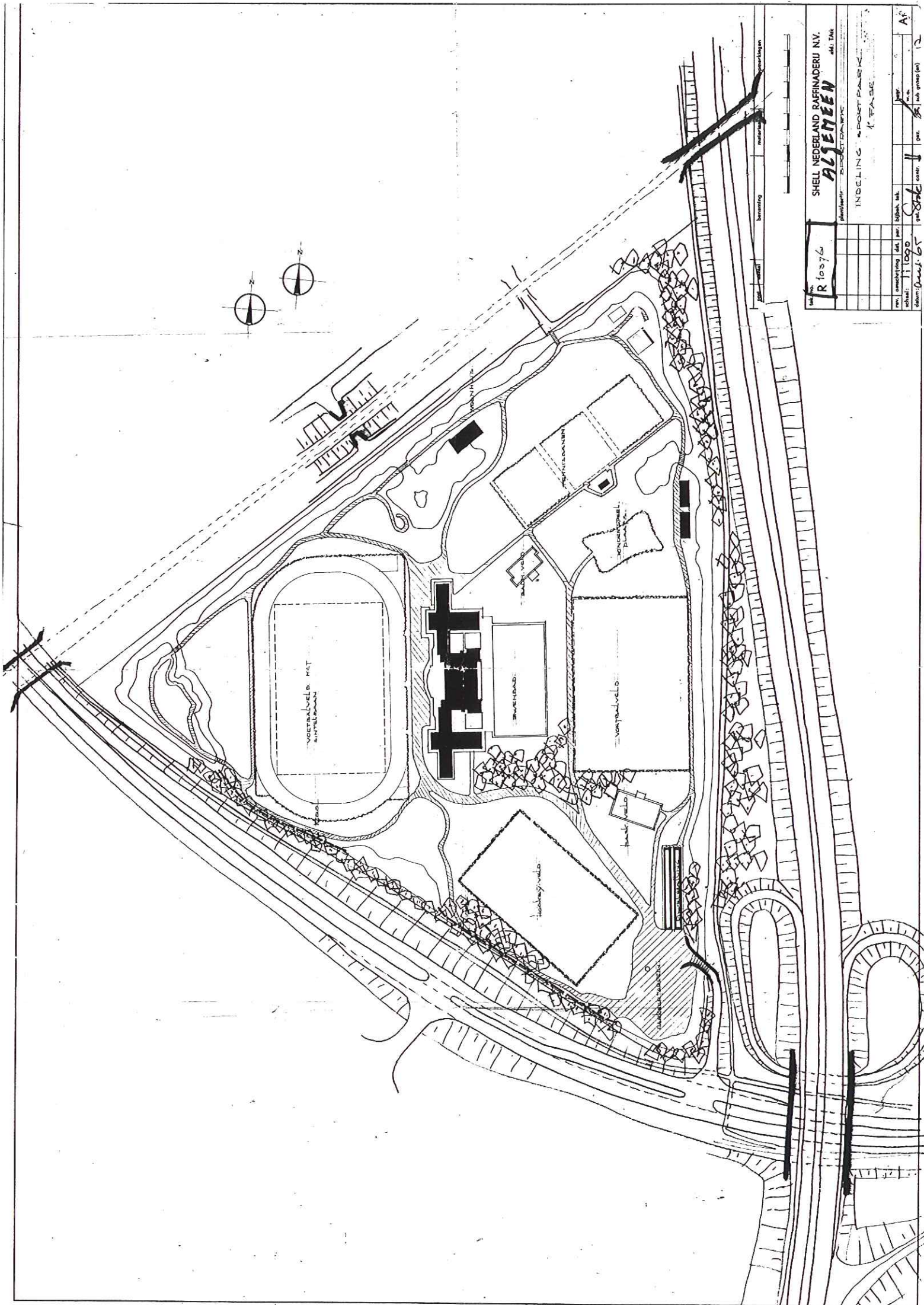
- Back,A.,de, Coenen,J., Kuipers,M., Röling,W., *Gesloopt, gered, bedreigd. Omgaan met naoorlogse bouwkunst*,. Rotterdam, 2004.
- Buch,J., *Een eeuw Nederlandse architectuur 1880\1990*, Rotterdam, 1993.
- Cramer,M., Grieken,H.van, Pronk,H., *W.M. Dudok 1884-1974*. Amsterdam, 1981.
- Gössel,P., Leuthäuser,G., *Frank Lloyd Wright*,Keulen, 1991.
- Korte,M.de, *Sportaccommodaties. Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*,RDMZ Zeist, 2005.
- Messchaer,K.Z., *Inventarisatie Vooroorlogse- en naoorlogse bouwkunst. Rivierzone Vlaardingen*. Amsterdam, 2001.
- Nijhof,E., "Fabrieksdorpen in Nederland 1850"-1940 in: *Erfgoed van Industrie en techniek*, 3,(1994)2, p.34-47.
- Olie. Nederlands maandblad voor het personeel van de Koninklijke Shell groep*, 4de en 5de jaargang, 1951, 1952.
- Pernis Nieuws*. 1951, 1952
- Projectontwikkeling OVG, Group A, *Stedenbouwkundig Plan Park Vijfsluizen*, 2007.
- Polderman,R., Tak,C.J.M., *Gemalen ... het behouden waard*, Delft, 2001.

Bronnen

Tekeningen, foto's en krantenartikelen werden verkregen op het complex van de Vijfsluizen.
Tekeningen van zowel de bouwperiode als van de latere uitbreidingen waren aanwezig in het archief van Bouw en Woningtoezicht van de gemeente Vlaardingen.

Als bijlage treft u achtereen volgens aan:

Plattegronden van het hoofdgebouw 1952
Geveltekeningen van het hoofdgebouw 1952
Doorsneden van het hoofdgebouw 1952
Situatietekening 1965

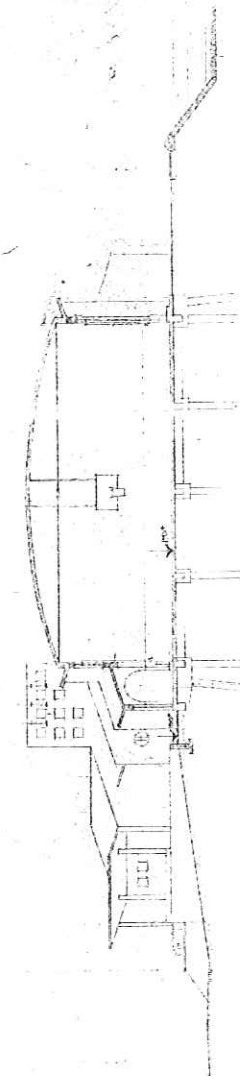
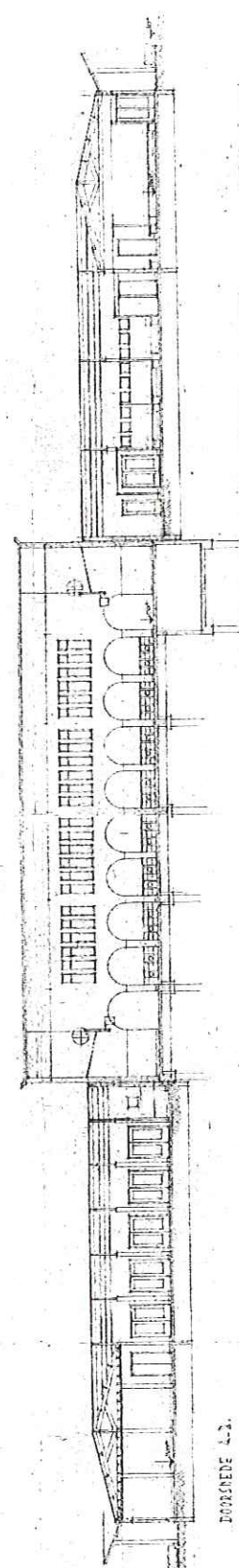
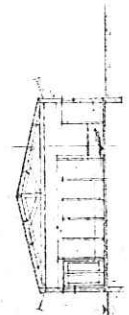
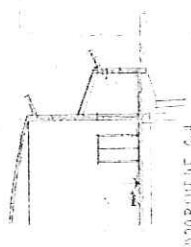
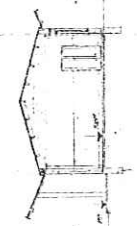
ALGEMEEN

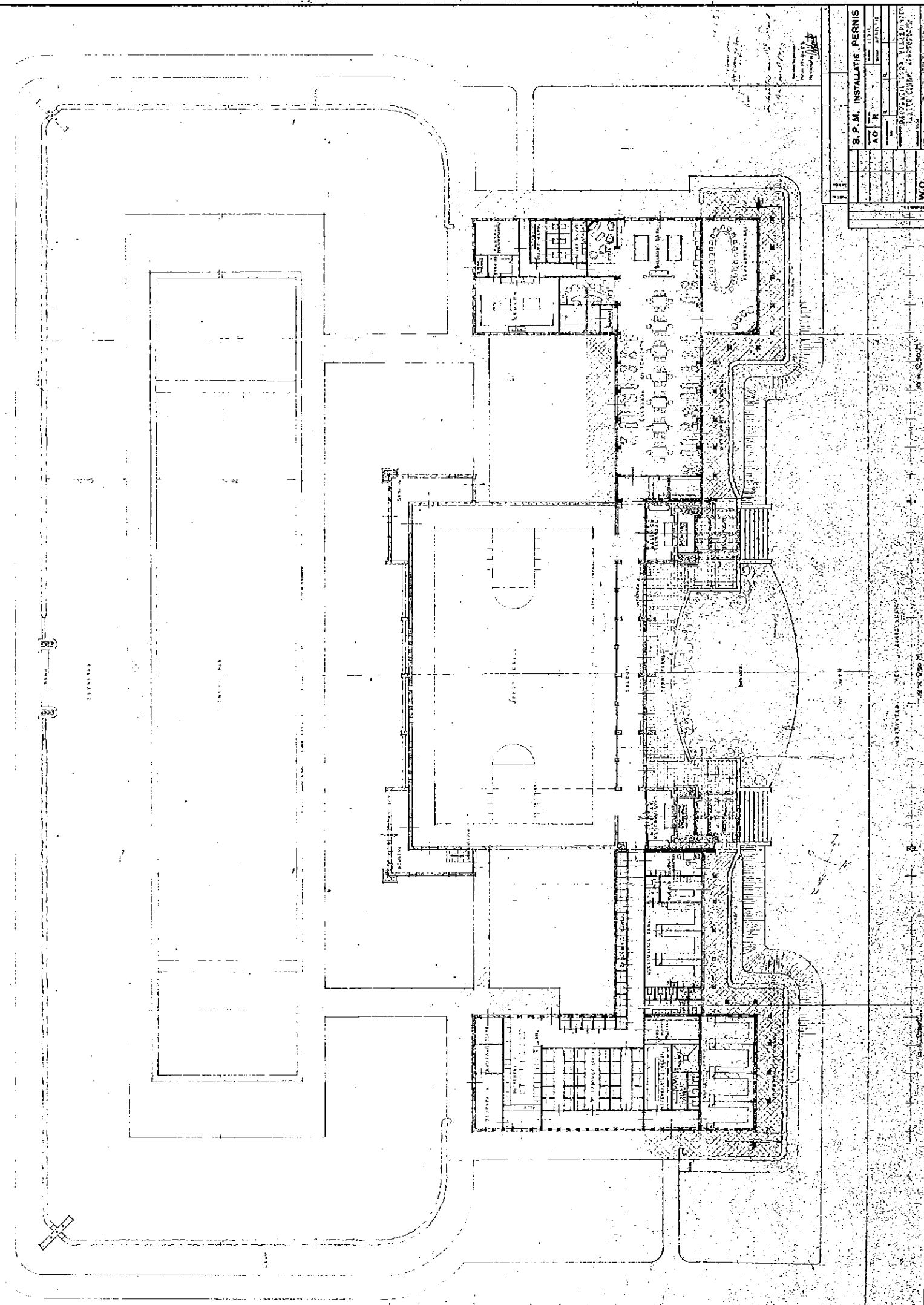
—

•

--

4

[illegible]

S. P. M. INSTALLATION PERMITS			
NO.	DATE	TIME	BY
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

NOTED: SEE ARCHITECT'S
PLAN FOR
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

[illegible]